

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודת פורים תשע"ח לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף כ"ג

לקיימו בכל מקום ע"כ. והנה אכתי הדברים צריכין תבלין, שבשנה שלימה לא תהא מציאות להודיע לכל מקום לקבוע ימי פורים. ונראה ביתר ביאור, כי בהיות שמצות היום היא בקריאת מגילה, ואם כן היו צריכין לכתוב אלפים מגילות כדי שיהיה לדוגמא לכתוב ממנה. ואחר זה היו צריכין בכל עיר ועיר סופרים מובהקים שיכתבו את המגילה על הקלף, ובעיירות גדולות היו נצרכים להרבה מגילות. ולקבוע ימי פורים לחצאין למשתה ושמחה בלי קריאת מגילה, לא רצו חז"ל לעשות כן. ועל כן דחו לקבוע ימי הפורים בכל העולם עד שנה השניה, ורק בשושן שיכלו לסדר קריאת המגילה בכל העיר, קבעה לחובה תיכף.

ונראה כי גם בשנה הראשונה שלא קבעה לכל העולם, מכל מקום כאשר באו ימי הפורים, בודאי שעשו כל ישראל משתה ושמחה מעצמם על גודל הנס. ומה גם לשיטת הבה"ג בספר המצות דחשיב ימי פורים לדאורייתא, וביאר בחתם סופר (בחיודשי מסכת שבת כא.) דטעמו מהא דאמרינן (מגילה יד.) מ"ח נביאים ושבעה נביאות שנתנבאו להם לישראל, לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, מאי דרוש, ומה מעבדות לחירות אומרים שירה [ביציאת מצרים אמרו שירה על הים], ממות לחיים על אחת כמה וכמה ע"כ. וקל וחומר דאורייתא הוא, נמצא דמצות עשה מן התורה לעשות זכר לנס. ומסרן לחכמים לקבוע איך לעשות זכר ממעין המאורע, וקבעו בפורים לקרוא מגילה ולשלוח מנות, ובחנוכה לומר הלל ולהדליק נרות. והוי להו הזכר לנס עיקרו דאורייתא ופירושו מדרבנן ע"ש.

ולכן כאשר שמעו שאר העיירות שבשושן נקבע יום לזכר הנס, הגם שחכמים לא קבעו עדיין להם, השתתפו

מנהג ישראל תורה שעושין סעודת פורים לאחר מנחה, וממשיכין הסעודה בלילה של שושן פורים (רמ"א סימן תרצה ב). וטעמא בעי שלא מצינו כן בשאר ימים טובים. ונראה דאיתא בגמרא (מגילה ז.) לבאר הכתוב (אסתר ט-כט) ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף, לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית. אמר רב שמואל בר יהודה בתחלה קבעה בשושן, ולבסוף בכל העולם כולו [וזהו השנית] ע"כ. ובמפרשים הקשו דהרי גם בתחלה כתיב (שם ט-כ) וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשוורוש הקרובים והרחוקים, הרי ששלח גם בתחלה לכל העולם. ובפני יהושע כתב דאולי משתה ושמחה קבלו גם מתחלה, רק קריאת המגילה בתחלה קבעה בשושן ע"ש. (ועיין גם ברש"ש מה שיישב).

ובהערות (שבגמרא ארטסקרול) כתוב עוד תירוץ, דבשנה הראשונה לא קבעה אלא בשושן לבד, והאגרת ששלחו שמוזכר בהכתוב היא באמת האגרת השנית, ובה נצטוו לעשות פורים בכל מקום ומקום. אלא מדקראו להלן אגרת 'השנית', רומז הכתוב שהיתה אגרת אחרת שאינה מתוארת בהכתוב, ורב שמואל בר יהודה מבאר שבאגרת ההוא לא נקבע חובה לעשות פורים אלא בשושן ע"כ. ולפי זה בשנה הראשונה אחר הנצחון לא היה פורים אלא יום אחד בט"ו, כי שושן דינו כמוקפין. ורק בשנה השניה נתחדשה, שמוקפין בכל העולם יעשו ט"ו, ואינם מוקפים יעשו ביום י"ד.

ובשיטה למסכת מגילה מבואר, שבשנה הראשונה לא היה די זמן לשלוח אגרות לכל המקומות, ולכן לא קבעה חוב אלא בשושן, ורק לשנה הבאה שלחו אגרות

שכבר הקדימו נעשה לנשמע, כפה עליהם ההר, שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצאתה נשמתן ע"ש.

וכנראה שאין זה רק חשש דעלמא, שהרי אמרו מכאן מודעא רבה לאורייתא, שיש לנו טענת כפייה דהוי אונס. ולכאורה הרי קבלנוה מרצון באמירת נעשה ונשמע, ולמה איכא מודעא. ומשמע דעל ידי האש הגדולה היו חוזרין באמת, ורק מצד הכפייה היו חייבים.

ואם כן קבלת התורה בתחלתה היתה בשמחה, באמירת נעשה ונשמע, ושוב הוצרכו לכפיית ההר, ויש מודעא רבה לאורייתא. ואחר זה בנס פורים חזרו לקבלה מתוך שמחה כמו שהיתה בתחלת נתינתה כאיש אחד בלב אחד. וזהו שרימו, וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, קאי על כל התורה כולה שהיתה עד עתה באונס, קבלו היהודים כעת את אשר החלו לעשות, באמירתם 'נעשה' בתחלה, שהיה מתוך שמחה. וכיון ששם היה קול אחד יחדיו, על כן גם כאן נאמר 'וקבל' לשון יחיד, כאיש אחד בלב אחד.

*

ומאמר אסתר קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר (אסתר ט-לב). וברש"י אסתר בקשה מאת חכמי הדור לקבעה ולכתוב ספר זה עם שאר הכתובים, וזהו ונכתב בספר ע"כ. ומקור הדברים בגמרא (מגילה ז), אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים [בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה] קבעוני לדורות [ליום טוב, ולקרייה, להיות לי לשם]. שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות [שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן], שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס [ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל].

וישוב שלחה להם אסתר לחכמים, כתבוני לדורות (לקבוע מגילת אסתר בין כתבי הקודש. מהרש"א). שלחו לה (משלי כד-כ) הלא כתבתי לך שלישים [בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק, בספר ואלה שמות, ובמשנה תורה, ובספר שמואל (א, טו), וזהו שאמר שלמה בדבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעון], שלישים ולא רבעים. עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה, כתב זאת זכרון בספר (שמות יז-יד), כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה. כתנאי, כתב זאת מה שכתוב כאן, זכרון מה שכתוב במשנה תורה, בספר מה שכתוב בנביאים, דברי רבי יהושע. רבי אלעזר המודעי

אז גם הם בשמחתן של שושן שקבעו חז"ל, וגם הם עשו יום משתה ושמחה ביום ט"ו בשושן, ובוזה יצאו גם הם ידי חובתם מן התורה. (ולא הוצרכו לקריאת המגילה ומשלוח מנות, כי לא חייבו אותם חכמים בזה, ודי להם בעשיית שמחה ומשתה גרידא). ואם כן בשנה הראשונה היו כל העולם עושים את שמחת פורים ביום ט"ו, בשושן מחיובא דחכמים, ובכל העולם מעצמם להשתתף בשמחתם. ולכן בשנה השניה כאשר נתחייבו עיירות שאינם מוקפים לחוג את יום י"ד, מכל מקום לא רצו לבטל מה שעשו מתחלה משתה ושמחה ביום ט"ו, לכן התחילו סעודתם ביום י"ד והמשיכוהו עד הלילה, שלא רצו לבטל דבר טוב שהנהיגו את עצמם מרשות לחוג מתחלה ביום ט"ו.

ונראה דזהו כוונת הכתוב, וקבל היהודים את אשר החלו לעשות, ואת אשר כתב מרדכי אליהם (ט-כג). והיינו דבהיות שבשנה ראשונה לא קבעוה אלא בשושן, ומכל מקום היהודים שבשאר מקומות החלו לעשות, מעצמם התחילו להתנהג כן, שהתחייבו את עצמם במה שלא נצטוו. על כן אמר הכתוב, שאחר שכתב מרדכי האגרת השנית לחייב את כל העולם, 'וקבל' היהודים, כי מגודל אחדותם הצטרפו אז עם בני שושן כאילו הם גוף אחד, ועל דרך שנאמר (שמות יט-ב) ויחן נגד ההר. - וזהו מוסר השכל, שאם התחיל אדם להתנהג בדבר טוב, אין ראוי לעזוב אותה בשום פנים, גם כאשר עבר הסיבה.

*

ויש לומר עוד בכוונת הכתוב, כי הנה במתן תורה כתיב (שמות כד-ג) ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה. וכתוב באור החיים הק' (שם) הנה הראו בני ישראל עוצם אחדותם והשוואת רצונם באלקינו, כי ששים רבוא אמרו בהשוואה דיבור אחד, כאמרו יחדיו, ולא נתאחר אחד מהם, ולא קדם אחד לחבירו, ולא שינה אחד מהם להשיב בנוסח אחר, אשרי עולם שאומה זו בתוכה עכל"ק. הרי שקבלו את התורה בשמחה עצומה. אמנם בעת נתינתה כתיב (שמות יט-ז) ויתיצבו בתחתית ההר, ודרשו חז"ל (שבת פח). מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"כ. וכתבו בתוספות אף על פי

אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה [דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד], זכרון מה שכתוב בנביאים, בספר מה שכתוב במגילה ע"כ.

והנה בקשתה הראשונה 'קבעוני' לדורות, הכוונה על פי מה שכתב בקדושת לוי (קדושה ראשונה לחנוכה) כי יש נסים שנעשו לישראל, שהמשיכו הקדמונים שיתגלו בכל שנה ושנה ועשאו יום טוב, כגון חנוכה ופורים ושלש רגלים. ומלחמת סיסרא וסנחריב שהיה נס גדול, וראו הקדמונים שלא היה בכח בידם שיתגלה זה ההארה בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, לא עשאו יום טוב. וזהו כוונת נוסח הברכה שעשה נסים לאבותינו ביום ההם בזמן הזה, כלומר שאלו החסדים והנסים וההארות שהיו אז, נתגלה עד עכשיו בזמן הזה. וזהו שאמרו (שבת כא:): לשנה אחרת עשאו יום טוב 'וקבעום' בהלל והודאה, כלומר שקבעו שאלו ההארות יהיו תמיד וזהו 'קבעום', כלומר שקבעו אותם בכל דור ודור ע"כ. וזהו שביקשה אסתר, שהארת הנס שלה לא תהיה רק אז לפי שעה, אלא שלחה לחכמים 'קבעוני לדורות', שתהיה הארת הנס של פורים קביע וקיימא, שתתעורר בכל דור ודור להמשיך אותן ההארות והחסדים למטה.

וישוב ביקשה עוד יותר כתבוני לדורות בכתבי הקודש, כי התורה הקדושה היא נצחי לעולמי עד, וכל מה שנכלל בכתבי הקודש אין לה הפסק וביטול לעולם. כי אורייתא וקוב"ה חד, וכמו שה' נצחי כן היא התורה. וכאשר יוקבעו מגילת אסתר שתהא נחשבת ככתבי קודש, תהיה לה קיום לעולמי עד כמו התורה, וימי הפורים לא יהיו נבטלים לעולם. ועל זה נאמר, 'ומאמר אסתר', שביקשה כתבוני לדורות, 'קים' את דברי הפורים האלה, נתנה קיום לימי הפורים לעולמי עד שלא תבטל, כי 'נכתב בספר', שנעשית חלק מספרי הקודש, והתורה הקדושה היא נצחית.

*

והנה אסתר שלחה לחכמים כתבוני לדורות, והם שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים ולא רבעים, עד שמצאו מקרא וכו'. ויש לומר כי ידוע שיש ששים רבוא אותיות לתורה, וכנגדן יש ששים רבוא נשמות (מגלה עמוקות קפו). והענין נראה כי כל נשמה יש לה תפקיד בעולם להתעלות בתורה ומצותיה עד שתשלים נפשה. ומכל מקום

גם הרשעים לא ידח ממנו נדח, ובסופו יבואו גם הם לתיקונם בזיכוך גיהנם וכו'. ולכן קשר ה' כל נשמה לאות שבתורה, דכמו שהתורה היא נצחי, כן כל נשמה שבישראל לא ידח, וסופה יבוא לידי שלימותה.

והנה מספר בני ישראל הם שש מאות אלף, ועוד שלשת אלפים וחמש מאות (שמות לח-כו). וכתב בתורת משה לרבינו החתם סופר (פ' פקודי ריט:): כי מה שיש יתר מששים רבוא בישראל, נשמותיהם הם מקליפת נוגה הסמוכה לקדושה, ולהם אין חלק בתורה ולא אות מס' רבוא אותיות. ומכל מקום יש להם תקנה במהנה לתלמידי חכמים מנכסיו, כמו שאמרו חז"ל (כתובות קיא:): אמר רבי אלעזר עמי ארצות אינם חיים וכו', כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה אין אור תורה מחייהו וכו'. אמר ליה רבי מצאתי להם תקנה מן התורה (דברים ד-ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום, וכי אפשר לדבוקי בשכינה והכתיב (שם ד-כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, והמהנה לתלמיד חכם מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה ע"ש.

וביארנו במקום אחר (עיין שמן ראש לפורים ח"א דף ע"ר) דחוץ מקדושת תורה שבכתב ישנם עוד כ"ד ספרי קודש של נביאים וכתובים וחמש מגילות, אשר גם הם נכתבים בכתב אשורית על הספר ובדיו (מגילה ח:), ויש בהם קדושת התורה. ויש מקום לומר דאף אותן הנשמות אשר אין להם אחיזה באותיות התורה, מכל מקום יש להם על כל פנים שורש וקישור בדברי הנביאים בקדושת האותיות של כ"ד ספרי קודש. ומגילת אסתר בפשטותה אין בה דברי חכמה כל כך כשאר כתבי קודש, אלא סיפורי דברים של מאורעות הזמן ההוא. ואם יצרפו אותה לספרי הקודש, אז יהיה מקום להאחו בה גם הנשמות הנמוכות ביותר הרחוקים מן הקדושה, ויהיה לתועלת להנשמות שבעיקבתא דמשיחא, שיהיה להם שייכות להקדושה. ועל כן ביקשה כתבוני לדורות, שיצרפו גם אותה להכתובים שיהיה לתועלת להנשמות הנמוכות בדורות העתידים. - ולכן נקרא המגילה בשם אגרת הפורים (אסתר ט-כט), שהוא ראשי תיבות ג' אלפים ת"ר, מספר הנשמות הנמוכות שיש להם אחיזה בזה.

ויש להוסיף, כי הכתוב אומר (שמות לד-ו) פוקד עון אבות, על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים,

כי הן בעון חוללתי, וגורם להאדם שיחטא הוא ובניו אחריו. ועל כן אמר במליצתו, ותלו אותו ואת בניו על העץ, שיתלה החטאים על חטא העץ הדעת, ולכן גם הנשמות הנמוכות יהיה להם תיקון. וכמו שלכתבי הקודש אין ביטול והיא נצחי, כן לא יהא ביטול להנשמות הנמוכות ששורשם במגילת אסתר, אפילו כאשר הם רבעים, שארבע דורות אוחזין במעשה אבותיהם.

*

והנה בגמרא (מנחות כט:) איתא, אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות וכו'. אמר לו אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות וכו' ע"ש. ונראה כי בששים רבוא של ישראל יש לכל אחד מהם אות בתורה שמקושר בו. אמנם הגרים הנוספים על כלל ישראל, אין להם אות. אך יש בתורה לכמה אותיות קוצים, וכמה יש להם תגין. ואלו הנשמות שאין להם קשר עם האות עצמו, מכל מקום מקושרים הם בהקוצים הללו, ועל ידיהם יש גם להם חלק וקשר בתורה.

[נתעוררתי] דבספר עשר צחצחות (מערכת י-טז) הביא בשם הרה"ק רבי אברהם מסטרעטין זצ"ל שפירש הכתוב (דברים כח-מג) הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה, אשר זה רמז למה שכתבו המקובלים, דאחיות הגרים הוא בהתגין שהם למעלה מן האותיות, ואחיות נשמת ישראל הוא בגוף האותיות שהן למטה. וזהו שאמרו הגר אשר בקרבך יעלה מעלה מעלה, כלומר בתגין, ואתה תרד מטה מטה, היינו בגוף האות ע"כ].

והנה רבי עקיבא היה בן גרים, ולכן היה בארבעים שנה הראשונים עם הארץ (שער הגלגולים הקדמה מ:). ואם כן שורשו בתורה הוא בהקוצים שעל האותיות, ולכן רבי עקיבא דייקא היה דורש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, כי משם שורשו נאחות בתורה. ויתכן שהצדיקים שזוכין להגיע לכתר תורה, ולכתר שם טוב העולה על גביהן, שורשם הם בהאותיות עם תגין שהם כתרים להתורה.

*

והנה כבר דברנו (בדרשת ז' אדר העל"ט) כי חכמי ישראל קורא אותם הכתוב בתואר 'מלאכי ה', וכמו שאמר

ובגמרא (ברכות ז.) אמרו, והא כתיב (דברים כד-טו) ובנים לא יומתו על אבות, ורמינן קראי אהדדי. ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, והא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ע"ש. ואם כן חטאי הרשע הם פוגעים עד ארבעה דורות כשהם רשעים בן רשעים. ואלו הן הנשמות הנמוכות ביותר שיש בישראל, שה' פוקד עון של האבות על רבעים. ואסתר רצתה לקשור גם הנשמות הנמוכות בכתבי הקודש, שמגילת אסתר היא האחרונה שבהם, ועל כן ביקשה 'כתבוני לדורות', שתכלית כתיבתה תהא לדורות האחרונים, עיקבתא דמשיחא, שהנשמות הם מהעקב, שגם הם יוכלו להתעלות עוד.

ויש"ח לה חכמים, הלא כתבתי לך שלישים ולא רבעים, כי יש רק שלשה הדרגות בתורה, תורה, משנה תורה, ונביאים, ורק הנשמות הנמוכות, שפוקד עונותיהם על שלישים, הם יש להם קשר עם אות שבכתבי הקודש, ולא רבעים, הנשמות הנמוכות ביותר. עד ששוב דרשו, כי התורה ומשנה תורה הם רק אחת, ושוב יש נביאים, ושוב יכולים לקבוע מגילת אסתר בכתובים, וממילא תהא התעלות גם לרבעים שימצאו מקומם באגר"ת הפורים. ודרשוהו מכתוב זאת זכרון 'בספר' דקאי על מגילת אסתר.

ויש לומר דזהו שאמר הכתוב, ובבואה לפני המלך, אמר עם הספר, ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו, ותלו אותו ואת בניו על העץ (ט-כח). שיש בזה רמז, שכאשר באתה אסתר לפני מלך מלכי המלכים עם ספרה מגילת אסתר, שבזה המשיכה גם הנשמות הנמוכות ביותר שיהיו מקושרים עם אותיות התורה, שגם מהם לא ידח נדח, אז אמר ה' שיעם הספר הזה, ישוב הוא כביכול ממחשבתו הרעה שחשב עליהם, וגם להם יהא תיקון.

ואמר על זה שתי מליצות, חדא, כי הקב"ה כביכול נושא העון על עצמו, שנתן בנו את יצר הרע, אשר יצר לב האדם רע מנעוריו, ודין גרמא שבני אדם חוטאים. ואמרו (ברכות לב.) אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר (מלכים א יח-לז) ואתה הסיבות את לבם אחורנית וכו', וחזר הקב"ה והודה לו לאליהו דכתיב (מיכה ד-ו) ואשר הרעותי [אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע] ע"כ. [ועיין בזה בזרע קודש פ' נצבים]. וזהו שאמר שיש מחשבתו הרעה 'על ראשו' כביכול. ויש עוד מליצה, אשר כל הנשמות נפגמו כבר בחטא של עץ הדעת, וזה מביא את האדם לפגום יותר,

עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב (אסתר ט-יט). ובגמרא (מגילה ה:): דפורים מותר בעשיית מלאכה, מאי טעמא, יום טוב לא קבלו עליהו ע"כ. ונראה דהא דקרי ליה יום טוב, כי הנה לעיל באחשורוש כתיב, ביום השביעי כטוב לב המלך ביין (א-ז). ובמדרש (אסתר ג-יא) 'בטוב' אין כתיב כאן אלא 'כטוב', טובה ואינה טובה, לפי שאומות העולם אין להם טובה, דכתיב (קהלת ח-יג) וטוב לא יהיה לרשע וגו'. אבל טובתן של ישראל שלימה, שנאמר (מלכים א ח-ט) וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה וגו' ע"כ. והיינו כי אומות העולם שהם ריקים מכל תוכן אי אפשר להם להגיע למדת שמחה, שהם מלאים בקנאה תאוה וכבוד. וכאשר מטיבים לבם ביין אין השמחה רק דמיון לשעה, וכאשר יתפכח מהיין, הוא חוזר לעצבותו. לא כן ישראל, הם נעשים דבקים בה' כאשר הם שמחים, ומתעלים הם בשמחתם גם אחר שנתפכחו מהיין, והמה טובי לב לאמיתו. וכמו שפירשו, וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה (תהלים סח-ד), השמחה יש לה המשך גם לאחר זמן, והמה ששים בהשמחה. ולכן אצל אחשורוש היה רק דמיון העוברת, 'כטוב' לב המלך ביין. לא כן ישראל הם שמחים 'וטובי לב', כי שמחה רוחנית היא נצחי. וישראל עושים את יום ארבעה עשר, שמחה ומשתה 'ויום טוב', ולא רק 'כטוב' לב המלך ביין, אלא יום טוב לאמיתו.

*

בגמרא (מגילה ז:): רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום [נשתכרו] וקם רבה ושחטיה לרבי זירא. למחר בעי רחמי ואחיה. לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי, אמר ליה לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא ע"ש. ונראה כי אין הכוונה כפשוטו, שגם אדם יהודי פשוט בשכרותו, כאשר אינו שכור כלוט, יש כמה דברים שיהודי בטבעו אינו מסוגל לעשותו, ומכל שכן אדם גדול כרבה, לא יבוא לידי רציחה.

ומצינו באחשורוש שאמר הכתוב (א-יא) ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו. ובגמרא (מגילה יב:): אמאי דלקה ביה כולי האי. אמר רבה ששלחה ליה, בר אהורייריה דאבא [שומר הסוסים], אבא לקבל אלפא חמרא שתי [כנגד אלפים אנשים היה שותה יין], ולא רוי, וההוא גברא אשתטי בחמריה, מיד וחמתו בערה בו ע"כ. ונראה כי בודאי אדם ששותה אלף כוסות משתכר. אך אמרה לו, כי לא היה משתכר כל כך שישאל דבר שאינו הגון כזה גם בשכרותו,

הכתוב עליהם (מלאכי ב-ז) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאוית הוא, ודרשוה חז"ל (חגיגה טו:): דקאי על הרב המלמד תורה לישראל ע"ש. ובגמרא (שבת קיב:): דחזקיה קרי על רבי יוחנן לית דין בר אינש [אלא מלאך] ע"ש. וכן אמר הכתוב (דברי הימים ב לו-טו) ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו, ואמרו חז"ל (שם ק"ט): שביוזו בה תלמידי חכמים ע"כ.

ובאמת חכמי ישראל עדיפי הרבה ממלאכי מעלה, ולעתיד תהא מחיצתן לפנים ממלאכי השרת, והם יושבין לפני ה' ולומדין תורה מפיו, והמלאכים ישאלו להם מה פעל א-ל (רש"י במדבר כג-ג). [והמפרשים ביארו זאת במשל, אחד הלך לשוק ומצא בחנות צורת עוף עשוי בחכמה מעץ, עד שהיה נראה כעוף חי הפורח. ושאל לבעל החנות כמה מחירו. והשיב לו עשרה זהובים. התפלא ושאל הרי עוף הפורח כזה נמכר בעשר פרוטות, ואיך תרצה בזה עשרה זהובים. והשיב לו עוף הפורח הוא מעשה שמים, ויש כמוהו אלפים ורבות, ולכן נמכר בזול כי מצוי הוא הרבה, אבל זהו עשוי מחכמת אדם, שהתחכם האומן לעשות מהעץ עוף ממש, והוא פלא וחידוש שלא מצוי, ולכן מחירו יקר].

ועל דרך זה הוא בצדיקים, המלאך אין לו חומר, ואין פלא שהוא קדוש, ויש רבבי רבבות מלאכים שכולם קדושים ועושים באימה וביראה רצון קונם. אך האדם שהוא בעל גוף חומרי, והפך חומריותו לצורה להיות כמלאך במדותיו, הרי זה פלא וחידוש עצום, ועדיף הוא הרבה יותר ממלאך, וחביב לפני ה' ביותר, שמחיצתו היא לפנים מהמלאך. ועל זה אמר הכתוב (תהלים פט-ו) כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים, והכוונה היא, כי מי הוא במלאכי מעלה שהם בשמים שיוכלו להעריך עצמם לה', ולא רק לה' לא יוכלו להעריך עצמם, אלא מי בהם 'ידמה לה' בבני אלים', שיוכל לדמות עצמו בעבודת ה' כמו הצדיקים שהם בני אלים (תהלים כט-א), כי מעלת הצדיקים היא גבוה הרבה יותר ממעלתם, שהם נבראו קדושים, ואין בהם יצר הרע, לא כן חכמי ישראל הם לקחו חומר גס של בשר ודם, אשר יצר לב האדם רע מנעוריו, ועקרו מעצמם כל נטיה גשמי, ואין להם שאיפה אחרת יותר מקידוש שם שמים, הם עדיפי הרבה ממלאכי מעלה, ואין ביניהם בשחק אף אחד מי שידמה לבני אלים.

*

כייהו בקרב שנים תודיע, שתודיע לאדם את כל מה שצריך לתקן בעולם הזה, כי אחרי ימי חייו לא יוכל עוד לתקן מאומה עכ"ד (הובא בערוגת הבשם פ' משפטים ד"ה וכי יזיד).

והנה רבי זירא נקרא בתלמוד ירושלמי בשם רבי זעירא, שפירושו קטן. ומבואר במהרש"א (בבא מציעא פה.) כי בתלמוד בבלי נבלעה האות ע' משמו של רבי זעירא ונקרא רבי זירא ע"כ. ומעתה יש לומר אחר ששחטיה רבה לרבי זירא, ועלה לרום מעלה, וראה את כבוד ה' וגדלו ותפארתו, מאז בא לידי ענוה יתירה, וכמו במשה שעלה השמימה, וכמו חבקוק הנביא, ועל כן נקרא בשם רבי זעירא, להורות על עוצם ענותנותו שזכה.

*

ויש"ח ספרים אל כל מדינות המלך וגו', להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו (א-כב). הנה ידוע כי כל דבר שנכתב בהמגילה, יש לה איזה קשר להיות ההכנה להנס שנתהוה אחר כך, ומה היה התועלת בהתוכן של שילוח ספרים אלו. ובגמרא (מגילה יב:) אמרו, דאלמלא אגרות ראשונות [שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות] לא נשתיר משונאי ישראל שריד ופליט [שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות, ולא היו ממתנינים ליום מועד], אמרו מאי האי דשדר לן להיות כל איש שורר בביתו, פשיטא, אפילו קרחא בביתיה פרדשכא ליהוי ע"ש.

אך מה היה התועלת במה שגזר לדבר כלשון עמו. ובספר שיחות חולין של תלמידי חכמים כתוב, כי דרך המלכים שמכריחים בני מדינתם לדבר בשפת המדינה. וכעת הורשה לכל אחד לדבר כלשון עמו, ועל ידי זה העמלקים שהיו ביניהם התחילו לדבר בלשונם, וידעו מי הוא מזרע עמלק, וכאשר באה ישועתן של ישראל, היו יכולים להכרית זרעו של עמלק.

והנה ברש"י פירש, שכופה את אשתו ללמד את לשונו אם היא בת לשון אחר ע"כ. ונראה דזה היה הכנה על מה שנאמר, אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי (אסתר ב-כ). ובהיות שגזר שאין לאשה לדבר בלשון אחר אלא בלשון בעלה, לא היתה רשאי לדבר בפני המלך רק לשון פרסי, וממילא היתה יכולה להצניע את עמה ואת מולדתה. ■

כי גם כאשר לא היה שפוי בדעתו לגמרי, ידע כי יש דברים שאין רשאים לומר ולעשות. אבל ההוא גברא אשתטי בחמריה, שתה מעט ואבד שכלו לגמרי ונעשה שוטה. וכאשר שמע אחשורוש את עלבונו, וחמתו בערה בו.

ובש"י הק' (פ' תצוה לפורים), שחטיה לרבי זירא, הפשטת החומר כענין ישראל בהר סיני שיצתה נשמתן (שבת פח:), כי נכנס עמו תוך השגה הגדולה. ואפשר ממש הציץ ומת כבן זומא (חגיגה יד.) ע"ש.

ונראה כי הכתוב אומר, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב-ג). וביארנו במקום אחר, כי סיבת ענותנותו המופלאה של משה בא לו, על ידי שעלה למרום במתן תורה, וראה בעיניו גודל כבוד יקר ה', אשר רבבי רבבות מלאכי מעלה עושים באימה וביראה רצון קונם. וכאשר מכירים גודל כבוד ה', מכיר האדם גם שפלותו ואפסותו. ולכן היה משה עניו מכל האדם, מפני שהם 'על פני האדמה', ולא ראו בעיניהם מה שהוא ראה, על כן לא הגיע ענותנותם למדריגתו של משה.

והרה"ק מוהר"י מבעלזא זי"ע ביאר הכתוב, תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות, ה' שמעתי שמעך יראתי, ה' פעלך, בקרב שנים חייהו, בקרב שנים תודיע (חבקוק ג-א). ויש לדקדק דלא מצינו בתנ"ך תפלות של נביאים, רק נבואות (מלבד ספר תהלים שהוא מיוחד לתפלות). ויש לומר דדרך האדם הוא שכאשר עובר עבירה בשוגג אינו חרד כל כך, ומשקיט את רוחו באמרו הלא שוגג אני, אבל באמת הוא שגם עבירה בשוגג עבירה היא, והראיה שבזמן שבית המקדש היה קיים היו מביאים קרבן. והענין, כי עבירה מכתימה את הנפש, ואין הבדל בין שוגג למזיד, כמו כתם הנעשה בבגד שבין אם בשוגג נעשה ובין אם במזיד נעשה כתם הוא. אמנם בהיות האדם בעולם הזה אינו מרגיש בכך, אבל כאשר יגיע זמנו ויבוא לביתו, יראה אז בבירור כל פגם שנעשה גם על ידי העבירות בשוגג.

וידיע מאמר חז"ל (וזה"ק ח"א ז:) שחבקוק הנביא הוא הילד שהחיה אלישע (מלכים ב-ד), ואם כן היה כבר בעולם העליון וראה בבירור את התוצאות של כל העבירות. וזהו שנתנבא כאן, תפלה על שגיונות, ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך, דאחרי שהייתי למעלה וראיתי גם מה שהעבירות שנעשו בשוגג פועלות באדם, לכן אני מבקש בקרב שנים